

Сафоник О. В.

аспірант

*Національного університету біоресурсів
і природокористування України*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-337-1-42>

ФІНАНСОВІ МЕТОДИ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКИДІВ ВУГЛЕЦЮ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ

Збільшення концентрації вуглецю в атмосфері – один із найголовніших чинників глобального потепління.

Розвиток світового промислового виробництва, нарощування інтенсивності праці з метою збільшення обсягів виробництва товарів та послуг, виготовлення продуктів харчування та забезпечення потреб суспільства стали передумовами глобального потепління та збільшення викидів вуглецю в атмосферне повітря. Генерація вуглецю не обмежується лише одним із секторів економіки і є результатом роботи енергетики, сільського господарства, промислового виробництва, будівництва, логістики та транспорту, роботи сектору ІТ та інших індустрій. Уряди країн світу безперервно шукають нові способи управління та зменшення негативних наслідків викидів вуглецю шляхом аналізу чинної державної політики, формування кліматичної відповідальної поведінки бізнесу, розробки стратегій переорієнтації виробництва, ухвалення відповідного законодавства, застосування стимулюючих та обмежувальних інструментів впливу для ведення господарської діяльності, взяття міжнародних зобов'язань та глобальну переорієнтацію економіки. Механізми переорієнтації економіки є різними: від зменшення рівня індустріалізації виробництва до перетворення негативного фактору у ринок, який досягнув в еквіваленті більше 200 млрд. дол. США щорічно [1, с. 5]. Однак, викиди вуглекислого газу у світі щороку зростають.

Сільське господарство безпосередньо генерує понад 10% європейських викидів парникових газів. У той же час, секвестризуючи вуглець у ґрунтах, торфовищах та агролісівничих системах, сільське господарство має значний потенціал для пом'якшення наслідків зміни клімату. Заходи, спрямовані на зменшення викидів від сільського господарства та збільшення секвєстрації вуглецю називають вуглецевим землеробством. Низьковуглецеве сільське господарство створює реальну можливість пом'якшення наслідків зміни клімату – однак слід переконатись у тому, що таке пом'якшення є додатковим, реальним, постійним та забезпечує суттєві вигоди.

Низьковуглецеве сільське господарство передбачає значні потенційні можливості для пом'якшення наслідків зміни клімату а також інші супутні соціальні вигоди, зокрема, збереження біорізноманіття, здоров'я ґрунтів та якості води. Сприяння широкомасштабному впровадженню сільськогосподарського пом'якшення клімату має бути європейським пріоритетом. Необхідно бути впевненим у тому, що низьковуглецеве сільське господарство забезпечує постійне пом'якшення та приносить супутні вигоди, не заохочуючи дії, що суперечили б іншим цілям Європейського зеленого курсу.

Існуючі політики ЄС щодо клімату, біорізноманіття та сільського господарства пропонують багато потенційних джерел фінансування та можливостей заохотити фермерів до дій, спрямованих на пом'якшення наслідків зміни клімату. Добровільні вуглецеві ринки та фінансування ланцюгів постачання можуть відіграти свою роль у збільшенні масштабів вуглецевого землеробства, хоча Спільна сільськогосподарська політика (CAP), враховуючи її обсяг та вплив, передбачає найбільш значні можливості (але й бар'єри) для широкомасштабного впровадження вуглецевого землеробства. Щоб сприяти сталому переходу сільськогосподарських та продовольчих систем ЄС, узгодженому з цілями Зеленого курсу, Схема вуглецевого землеробства (Carbon Farming Scheme, CFS) повинна бути націлена на системні перетворення систем землеробства через прийняття багатовимірного підходу (окрім зосередження на вуглеці). Визначення Схеми вуглецевого землеробства (CFS): зелена бізнес-модель, що винагороджує землекористувачів за впровадження покращених методів землекористування в результаті чого збільшується секвестрація вуглецю та/або зменшується вивільнення вуглецю в атмосферу.

Прикладом нової зеленої бізнес-моделі є секвестрація вуглецю фермерами і лісниками. Методи землеробства, які дозволяють поглинати CO₂ з атмосфери, сприяють досягненню цілі кліматичної нейтральності та повинні винагороджуватись, насамперед шляхом створення добре функціонуючого вуглецевого ринку, який визнає зусилля фермерів і лісівників. За відсутності зрілого вуглецевого ринку, основним інструментом визнання таких зусиль і методів, не охоплених схемами вуглецевого землеробства, залишається Спільна сільськогосподарська політика [2, с. 90].

Агросектор відіграє ключову роль в економіці України і високий рівень його розвитку зумовлений історичним підґрунтям та сприятливими природними умовами нашого регіону. Проте разом з очевидними перевагами й можливостями, які перераховували, сільське господарство несе і неминучі наслідки для довкілля.

У 2015 році Україна повідомила про запланований національний визначений внесок щодо поводження з емісією та поглинанням викидів

еквіваленту CO₂ до 2030 р. та зобов'язалася впроваджувати рішення щодо скорочення емісії парникових газів зокрема у сільському господарстві [3].

Та потрібно зауважити – попри те, що агросектор справді впливає на навколишнє середовище, його частка у загальному показнику викидів парникових газів досить невелика. Так, згідно даних Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, у 2021 році сумарні викиди парникових газів становили 341,5 млн. т, з яких на агросектор припадало всього 14% (47,5 млн т.) [4]. У порівнянні з країнами ЄС цей показник також відчутно менший через менше використання азотних добрив. Згідно з ретроспективним аналізом викидів сільськогосподарської галузі, основними забруднювачами є рослинництво, а саме обробіток ґрунту та використання азотних добрив.

Зважаючи на це, питання запровадження ефективних фінансових методів регулювання викидів вуглецю в сільському господарстві України вимагає особливої уваги та детального аналізу, що дасть змогу знизити загрозу впливу негативних факторів та особливо глобального потепління.

У світі застосовують різні інструменти для стимулювання скорочення викидів CO₂:

- податкові (пряме використання в бюджеті, вторинне використання, витрати на навколишнє середовище (оподаткування палива, викидів, тощо));
- ринкові (системи торгівлі «викидами»);
- регулювання та субсидування (екологічні стандарти, політика підтримки інноваційних галузей економіки).

Проте основними механізмами є система торгівлі викидами і податок на викиди CO₂ [5]. Оподаткування є найбільш дієвим інструментом стимулювання зменшення викидів CO₂, зменшення споживання енергії, підвищення енергоефективності, збільшення використання альтернативних та відновлюваних джерел енергії.

Незважаючи на економічні проблеми, Україна визнає, що зміна клімату є найбільш серйозним чинником цього століття, який впливає на економіку та майбутні покоління, і оцінює потенційні наслідки зміни клімату, зосереджуючи увагу на сільському господарстві, як ключовому рушійному чиннику економіки та робочих місць. Для України питання забруднення від сільського господарства вкрай актуальне, зважаючи на роль АПК в економіці країни.

Нова бізнес-модель – низьковуглецеве сільське господарство – могла б вирішити проблеми сталого виробництва продуктів харчування та зміни клімату в Україні. Зміна клімату, регуляторний тиск і очікування споживачів змінюють спосіб роботи сільського господарства.

Україна, незважаючи на безпекові заходи, приєдналася до Європейського зеленого курсу і зобов'язалася досягти кліматичної нейтральності до 2060 року. Європейський зелений курс є важливим кроком для збереження нашої планети та зменшенню впливу людства на довкілля. Цей план дій передбачає впровадження низки заходів, які сприятимуть зменшенню викидів парникових газів і покращенню стану довкілля.

Узагальнюючи вищевказане, можна сказати, що процес розвитку аграрного сектору України в умовах низько вуглецевого сільського господарства може стати новим чинником та сприятиме покращенню здорових і стійких екосистем.

Отже, формування та удосконалення фінансових методів регулювання викидів вуглецю в сільському господарстві України в умовах економічної нестабільності забезпечить стимулювання зменшення викидів CO₂ в аспекті забезпечення його екологічної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Зелена книга «Досягнення цілі вуглецевої нейтральності: аналіз наявних вуглецевих ринків та інструментів їхнього регулювання». URL: <https://www.slideshare.net/BRDO/ss-252647458>.

2. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://mepr.gov.ua/yak-zminyvalas-kilkist-vykydiv-parnykovykh-gaziv-v-ukrayini-uprodovzh-30-rokiv>

3. Скільки викидів формує український агросектор – ретроспективний аналіз. 26 липня 2021. URL: <https://kurkul.com/spetsproekty/1109-skilki-vikidiv-formuye-ukrayinskiy-agrosektor--retrospektivniy-analiz>

4. Звіт про міжнародні добровільні та обов'язкові вуглецеві ринки з особливим акцентом на механізми, які застосовуються у випадку низьковуглецевого сільського господарства та потенційні можливості для українських розробників. United Nations Development Programme. (Fortunato COSTANTINO). Офіс Програми розвитку ООН (ПРООН) в Україні в рамках проєкту «Підтримка зеленого відновлення в Україні». 16 травня 2022 року. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2022-11/FINAL%20REPORT%20UNDP%20LH%20CARBON%20FARMING%20UKR.pdf>

5. Механізми зменшення викидів CO₂. Економічна правда. 31 березня 2021 року. URL: <https://www.epravda.com.ua/projects/ekonomika-bez-vykydiv/2021/03/31/672462>